

TOMASZ KRZYŻOWSKI

**KSIĄDZ DR JÓZEF DEPOWSKI (1879-1939) –
KAPŁAN LWOWSKIEJ ARCHIDIECEZJI ORMIAŃSKIEJ,
NAUCZYCIEL, WYCHOWAWCA I SPOŁECZNIK**

Bohater niniejszego szkicu biograficznego to postać obecnie niemal zapomniana. Kojarzony bodaj najczęściej jako autor kilku publikacji z zakresu historii sztuki oraz dyrektor gimnazjum miejskiego w Ropczycach. Dotychczas opublikowano trzy krótkie biogramy duchownego zawierające bardzo lakoniczne informacje¹. Nawet w rodzinnych Ropczycach nie poświęcono mu tablicy pamiątkowej ani biografii, jak ma to miejsce w przypadku innych, zasłużonych dla miasta i regionu osób. Tymczasem bilans dokonań ks. Józefa Depowskiego jako kapłana, nauczyciela i społecznika zasługuje na przypomnienie i uznanie, gdyż jest cenny zwłaszcza dla lokalnej społeczności mieszkańców Ropczyc, z których pochodził i gdzie spędził większość swojego kapłańskiego życia. Spuścizna archiwalna po ks. Depowskim nie zachowała się do naszych czasów, jednak mimo to kwerenda archiwalno-biblioteczna w kilkunastu instytucjach krajowych i zagranicznych przy-

TOMASZ KRZYŻOWSKI, doktor historii, pracownik naukowo-badawczy Ośrodka Badań nad Kulturą Ormiańską w Polsce Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie oraz archiwista w Archiwum abp. Eugeniusza Baziaka w Krakowie. Zajmuje się dziejami Ormian polskich ze szczególnym uwzględnieniem historii Kościoła ormiańskiego. Kontakt: krzyzowskit@interia.pl. ORCID 0000-0001-7193-5661.

1. K. Piętka, *Depowski Józef*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 5, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 294; T. Zaleski, *Słownik biograficzny duchownych ormiańskokatolickich oraz duchownych rzymskokatolickich pochodzenia ormiańskiego w Polsce w latach 1750-2000*, Kraków 2001, s. 43; A. Skrzypek, *Służebniczki Dębickie w diecezji tarnowskiej w latach 1891-1989*, Dębica 2016, s. 347.

niosła zadowalające rezultaty i pozwoliła odpowiedzieć na najważniejsze pytania związane z jego życiem i działalnością².

Józef Depowski przyszedł na świat 29 listopada 1879 r. w Ropczycach, w rodzinie Błażeja i Katarzyny Hendzel. Dnia 30 listopada sakramentu chrztu św. udzielił mu wikariusz parafii pw. Przemienienia Pańskiego ks. Franciszek Ratowski. Rodzicami chrzestnymi zostali Józef Depowski i Małgorzata Pachlita³. Jedyna siostra Józefa zmarła w młodym wieku na gruźlicę⁴; miał też młodszego brata Władysława. Rodzina Depowskich mieszkała w dzielnicy Średnie usytuowanej na północ od centrum miasta. Rodzice przyszłego kapłana trudnili się rolnictwem i prowadzili kilkumorgowe gospodarstwo. Ropczyce były wówczas miastem powiatowym w Galicji, w diecezji tarnowskiej, położonym 125 km na wschód od Krakowa; zamieszkiwało je ponad 3600 osób, w tym 2360 katolików i 1165 Żydów. W dzielnicy Średnie znajdowało się 237 domów⁵. Do parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Ropczycach należały także okoliczne wioski, dlatego liczba parafian wynosiła 4145 dusz⁶.

O dzieciństwie i okresie adolescencji Józefa Depowskiego niewiele wiadomo. Wolno wszakże przypuszczać, że ukończył miejscową szkołę ludową i posiadał duże zdolności, gdyż kontynuował edukację w renomowanym gimnazjum klasycznym w Rzeszowie. Od dziecka borykał się jednak z problemami zdrowotnymi, które, jak się okazało, doskwierały mu przez całe życie⁷. Naukę na szczeblu gimnazjalnym ukończył egzaminem dojrzałości 19 września 1899 r.⁸ W tym samym roku rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne i formację w seminarium duchownym w Tarnowie, którą przerwał po roku z powodu komplikacji zdrowotnych. Na zajęcia uczęszczał zatem przez dwa semestry i zaliczył kilka przedmiotów, m.in. teologię fundamentalną, filozofię scholastyczną, wstęp do ksiąg i egzegezę Starego Testamentu, archeologię biblijną i język hebrajski. Po upływie kilku lat, w roku akademickim 1905/06 wrócił do seminarium i kontynuował naukę, realizując

2. Bardzo nikle rezultaty przyniosła kwerenda w Archiwum Parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Ropczycach, z którego udało się pozyskać jedynie metrykę chrztu Józefa Depowskiego. Inne źródła parafialne nie wspominają o nim; przynajmniej takich informacji udzielił tamtejszy Urząd Parafialny.
3. Archiwum Parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Ropczycach, b.sygn., Liber natorum dzielnicy Średnie 1865-1888, k. 77.
4. Archiwum Sióstr Służebniczek Dębickich w Ropczycach [dalej: ASSD], b.sygn., Kronika Domu Zakonnego Sióstr Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej w Ropczycach – Górka, rps, s. 3.
5. *Ropczyce*, w: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 9, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1888, s. 741.
6. *Schematismus universi venerabilis cleri dioeceseos Tarnoviensis tam saecularis quam regularis Anno Domini 1880*, Tarnoviae 1880, s. 63.
7. ASSD, b.sygn., Kronika Domu Zakonnego, s. 3.
8. *Spis maturzystów Państwowego Gimnazjum im. ks. Stanisława Konarskiego w Rzeszowie w latach 1860-1938*, w: *Sprawozdanie Dyrekcji I. Państwowego Gimnazjum im. ks. Stanisława Konarskiego w Rzeszowie za rok szkolny 1937/38*, Rzeszów 1938, s. XVI.

program drugiego roku. Zdał egzaminy z teologii dogmatycznej, wstępu do ksiąg Nowego Testamentu, egzegezy Nowego Testamentu w języku greckim, egzegezy tekstu Wulgaty Nowego Testamentu, pedagogiki. Po raz kolejny w 1906 r. z powodu choroby zmuszony był opuścić mury seminarium duchownego⁹. Przerwanie formacji kapłańskiej i studiów było dla Józefa trudnym doświadczeniem; wrócił w rodzinne strony i zamieszkał z rodzicami. Miejscowy proboszcz ks. dr Jan Krzysiak pomógł mu znaleźć pracę w Kasie Oszczędności w Ropczycach. Depowski angaż w charakterze urzędnika traktował jako rozwiązanie przejściowe i doraźne, gdyż w dalszym ciągu myślał o kontynuowaniu formacji seminaryjnej i szukał sposobności do jej ponownego podjęcia¹⁰. W tej sytuacji zrodziła się koncepcja wyjazdu za granicę. Dobrze jak na owe czasy sytuowani rodzice Depowskiego wsparli go finansowo w kontynuowaniu nauki. Wybór padł na prestiżowy Uniwersytet we Fryburgu Szwajcarskim¹¹, gdzie w nowym środowisku mógł zacząć wszystko od nowa i zrealizować swoje plany zarówno w kwestii przygotowania do kapłaństwa jak i w sferze naukowej.

W 1907 r. rozpoczął studia na Wydziale Teologicznym tamtejszego uniwersytetu. Studiował w roku akademickim 1907/1908 (semestr zimowy) i od semestru zimowego 1908/1909 do semestru zimowego 1911/1912, czyli w sumie 4 lata¹². Nie udało się ustalić, na jakie wykłady uczęszczał i jakie zaliczył przedmioty¹³. Wiadomo, że w roku 1908/1909 zdał egzamin z teologii pastoralnej i wymowy¹⁴;

9. Archiwum Seminarium Duchownego w Tarnowie, b.sygn., *Matricula studiosorum s[anctae] Theologiae in Instituto Theologico Dioecetano Tarnoviensi ab a[nno] 1893/4*, s. 36-37.
10. ASSD, b.sygn. Kronika Domu Zakonnego, s. 3.
11. Uniwersytet we Fryburgu Szwajcarskim został założony w 1889 r. Składał się początkowo z Wydziału Prawa i Filozofii, następnie powstał Wydział Teologiczny prowadzony przez zakon dominikanów (1890) i Matematyczno-Przyrodniczy (1896). Z inicjatywy emigracji polskiej w 1889 r. utworzono katedrę języków i literatur słowiańskich, którą kierował prof. Józef Kallenbach, a następnie prof. Stanisław Dobrzycki i prof. Alfons Bronarski. Na Uniwersytecie pracowali także inni Polacy: prof. Józef Wierusz-Kowalski – fizyk, w latach 1897-1898 rektor uczelni oraz jego asystent Ignacy Mościcki, specjalista z zakresu elektrochemii, prof. Ignacy Koschimbahr-Łyskowski – prawnik, Antoni Kostanecki – ekonomista, Augustyn Bistrzycki i Tadeusz Estreicher – chemicy. Według obliczeń Jana Hulewicza latach 1889-1918 na uniwersytecie studiowało 602 Polaków, z czego 110 obroniło doktorat. W roku 1908 studiowało 110 Polaków, z czego 80 pochodziło z Królestwa Polskiego. Wykłady z teologii i część wykładów z filozofii odbywały się po łacinie, pozostałe po francusku i niemiecku. H. Hilchen, *Uniwersytet we Fryburgu Szwajcarskim*, Warszawa 1909, s. 7-8, 23, 25-26; J. Hulewicz, *Les études des Polonais dans les universités suisses 1864-1918*, w: *Pologne-Suisse: recueil d'études historiques*, Varsovie-Lwów 1938, s. 122-123; U. Altermatt, *Die Universität Freiburg und Polen*, „Schweizerische Zeitschrift für Religions- und Kulturgeschichte” 2004, Bd. 98, s. 147-157.
12. Relacja pisemna Christine Fracheboud z Archiwum Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim, Fryburg 2 X 2018.
13. Szczegółowy program studiów na Wydziale Teologicznym zob. H. Hilchen, *Uniwersytet we Fryburgu Szwajcarskim*, s. 9-13.
14. Centralny Deržavnyj Istorycznyj Archiv Ukrainy u Lvovi [dalej: CDIAUL], fond 475, opis 1, sprawa 733, List ks. Wiktora Piotrowicza do abp. Józefa Teodorowicza, Lwów 10 VIII 1913, k. 13.

uczestniczył też w zajęciach ks. prof. Johanna Petera Kirscha (1861-1941) – cenionego historyka Kościoła i archeologa chrześcijańskiego¹⁵. Nie wiadomo, dlaczego studia trwały 4 lata, skoro niektóre przedmioty przewidziane w programie studiów teologicznych Depowski zaliczył podczas dwuletniej nauki w Tarnowie¹⁶. Niewykluczone, że we znaki dawały się Depowskiemu problemy natury zdrowotnej i w związku z leczeniem studia się przedłużyły, choć nie można wykluczyć też innych okoliczności. Tymczasem 15 marca 1912 r. został immatrykulowany na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Fryburskiego i przystąpił do załatwiania formalności związanych z obroną doktoratu, która odbyła się 2 lipca 1912 r.¹⁷ Józef Depowski przedłożył dysertację z zakresu historii sztuki pt. *Die Sigismunduskapelle (Jagellonische Kapelle) in Krakau*¹⁸. Na recenzentów wyznaczono prof. Franza Friedricha Leitschuha – historyka sztuki oraz prof. Stanisława Dobrzyckiego – historyka literatury. Rozprawa została oceniona pozytywnie; pierwszy recenzent wystawił notę „rite” (IV), drugi przyznał wyższą ocenę – „cum laude” (III). Kandydat do uzyskania tytułu doktora zobowiązany był ponadto zdać egzamin ustny z przedmiotu głównego oraz dwóch przedmiotów dodatkowych. Depowski zdał historię sztuki jako przedmiot wiodący oraz archeologię chrześcijańską i pedagogikę jako dyscypliny uzupełniające. Z wszystkich egzaminów otrzymał notę „magna cum laude” (II)¹⁹. Tytuł doktora filozofii miał mu zostać przyznany po opublikowaniu 150 egzemplarzy rozprawy doktorskiej²⁰. Studia na Wydziale Filozoficznym kontynuował do końca semestru zimowego roku akademickiego 1915/1916; wtedy też wydał drukiem rozprawę doktorską²¹.

W październiku 1912 r. Józef Depowski zwrócił się do arcybiskupa ormiańskiego Józefa Teodorowicza z prośbą o przyjęcie do archidiecezji lwowskiej obrządku ormiańskokatolickiego. W nawiązaniu kontaktu ze środowiskiem ormiańskim

15. Kirsch napisał przedmowę do broszury Depowskiego pt. *Malowidła (sceny) eucharystyczne na pomnikach rzymskich pierwszych trzech wieków*, Kraków 1934, s. 3-5, w której zaznaczył, że autor był jego uczniem.
16. Warto nadmienić, że po 4 latach studiów na Uniwersytecie Fryburskim, zdaniu egzaminów i przedłożeniu rozprawy można było się ubiegać o uzyskanie doktoratu z teologii. H. Hilchen, *Uniwersytet we Fryburgu Szwajcarskim*, s. 9.
17. N. Weyrich, *Les thèses de doctorat à l'Université de Fribourg depuis sa fondation en 1889 jusqu'au 1er mars 1936*, Fribourg 1936, s. 64.
18. J. Depowski, *Die Sigismunduskapelle (Jagellonische Kapelle) in Krakau*, Freiburg 1916. Kolejne wydanie miało miejsce w 1918 r.
19. Archiwum Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich w Warszawie [dalej: AFKiDOP], zespół 2, sygn. 20, Wyciąg z protokołu egzaminu doktorskiego J. Depowskiego, Fryburg 2 VII 1912, b.pag.; AFKiDOP, zespół 2, sygn. 20, Wyciąg z protokołu egzaminów doktorskich J. Depowskiego, Fryburg 17 III 1914, s. 3-5.
20. AFKiDOP, zespół 2, sygn. 20, Zaświadczenie wydane przez prof. Stanisława Dobrzyckiego, dziekana Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim, Fryburg 17 VII 1912, s. 1.
21. Relacja pisemna Christine Fracheboud z Archiwum Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim, Fryburg 2 X 2018.

pomógł mu znajomy kapłan z diecezji przemyskiej²². Abp Teodorowicz wyraził zgodę na inkardynację, ale postawił warunek, że zarówno przed przyjęciem święceń kapłańskich, jak i po nich nie będzie zgłaszał żadnych roszczeń wobec władz archidiecezji w kwestii utrzymania. Depowski zaakceptował warunki umowy i podpisał stosowną deklarację. Zgodę na ekskardynację (*dimissoriales*) z diecezji tarnowskiej byłego kleroika i diecezjanina wydał ordynariusz tarnowski bp Leon Wałęga²³. Józef Depowski miał pozostać we Fryburgu i ukończyć studia filozoficzne i teologiczne. Za pośrednictwem konsystorza ormiańskiego wniósł podanie o uzyskanie w Namiestnictwie Galicyjskim stypendium rządowego na dokończenie studiów i wydanie drukiem rozprawy doktorskiej²⁴.

Po kilku miesiącach, w styczniu 1913 r. Depowski napisał do kanclerza konsystorza ormiańskiego ks. Wiktora Piotrowicza z prośbą o wydanie zgody na przyjęcie tonsury i święceń niższych²⁵, które we Fryburgu miały być udzielane 15 lutego 1913 r. Na święceniach szczególnie mu zależało, gdyż w okresie wielkanocnym zamierzał udać się do znajomego księdza we Francji, aby pomóc mu w katechizacji i w asyście podczas świątecznych celebracji liturgicznych. Zaznaczył, iż wbrew wcześniejszym zapewnieniom nie zdążył zdać egzaminów z historii Kościoła, prawa kanonicznego oraz „de cura animarum”, które planował sfinalizować w semestrze letnim i tym samym ukończyć studia teologiczne. Niewywiązanie się z obietnicy tłumaczył nawet obowiązków, dużą ilością wykładów i ćwiczeń, na które uczęszczał oraz nauką do egzaminu państwowego z języka polskiego i niemieckiego. Ponadto – jak się okazało – nie uzyskał stypendium rządu austriackiego i borykał się z trudnościami finansowymi. Starał się wprawdzie o pozyskanie pożyczki z kas zapomogowych w Ropczycach, jednak spotkał się z odmową. Potrzebował kwotę 900 franków na uregulowanie należności za całoroczny pobyt w konwiktie, 100 franków na takse egzaminacyjną oraz 500 franków na druk dysertacji doktorskiej²⁶. W odpowiedzi kanclerz oznajmił, że arcybiskup nie wyrazi zgody na udzielenie święceń niższych, dopóki Depowski nie ureguluje swoich zobowiązań finansowych²⁷. Po upływie miesiąca sytuacja materialna Depowskiego uległa diametralnej zmianie. Po zmarłych rodzicach otrzymał w spadku dom z gospodarstwem i ziemię, których wartość szacował na co najmniej 30 000 koron. Spłacił we Fryburgu wszystkie długi, uregulował należność za konwikt oraz w dwóch tamtejszych bankach ulokował

22. ASSR, b.sygn., Kronika Domu Zakonnego, s. 3-4.

23. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 839, Pismo bp. Leona Wałęgi do J. Depowskiego słuchacza filozofii i teologii, Tarnów 17 X 1912, k. 10.

24. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List ks. W. Piotrowicza do abp. J. Teodorowicza, Lwów 10 VIII 1913, k. 12.

25. Według ówczesnych przepisów prawa kanonicznego był to ostiariat, lektorat, egzorcystat i akolitat.

26. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List ks. J. Depowskiego do ks. W. Piotrowicza, Fryburg 24 I 1913, k. 1-2.

27. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, Brudnopis listu ks. W. Piotrowicza do J. Depowskiego, Lwów 21 II 1913, k. 24.

kwotę 930 franków na swoje dalsze utrzymanie²⁸. Do listu adresowanego do ks. Piotrowicza załączył opinię regensa konwiktu Salesianum, w którym mieszkał, ks. prof. Josefa Becka, który popierał prośbę kandydata o rychłe udzielenie mu święceń niższych²⁹. Abp Teodorowicz w marcu 1913 r. wyraził na to zgodę³⁰.

W korespondencji z kanclerzem Piotrowiczem alumn Depowski kilkakrotnie prosił o skierowanie przez konsystorz wniosku do Namiestnictwa Galicyjskiego w celu przyznania mu tzw. tytułu stołu (*titulus mensae*), czyli wynagrodzenia wypłacanego duchownym z funduszu religijnego. Do uzyskania wspomnianych świadczeń Namiestnictwo wymagało kompletu dokumentów poświadczających ukończenie studiów teologicznych. Tymczasem, jak wspomniano, Depowski wbrew wcześniejszym deklaracjom nie zaliczył wszystkich przedmiotów. Składanie niekompletnej dokumentacji zdaniem ks. Piotrowicza ośmieszało powagę konsystorza. Błędne koło mogło zostać przerwane jedynie poprzez zdanie egzaminów, co odciągało się w czasie. Zdegustowany kanclerz w kwietniu 1913 r. przesłał Depowskiemu odpowiedź odmowną; wytknął mu, że zachowuje się nieodpowiedzialnie i nie potrafi wywiązać się z danej obietnicy. Kanclerz miał pretensje, że Depowski nie wspominał wcześniej o posiadanych majątku i że nie chciał przesłać wymaganych dokumentów, co oznaczało, że nie był z nim szczery³¹. W tej sytuacji nie mogło też być mowy o przyjęciu święceń wyższych³². I tym razem za alumnem wstawił się jego przełożony z Fryburga, ks. prof. Beck. W kwietniu 1913 r. zwrócił się do abp. Teodorowicza z prośbą o wydanie zgody na przyjęcie święceń wyższych: subdiakonu, diakonu i prezbiteratu (*litterae dimissoriales*). Zaznaczył, że na czerwiec Depowski zaplanował zdanie egzaminu „de cura animarum” uznawanego za warunek *sine qua non* do przyjęcia święceń kapłańskich³³. Z korespondencji ks.

28. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List ks. J. Depowskiego do ks. W. Piotrowicza, Fryburg 25 II 1913, k. 3.

29. Ks. Beck wystawił Depowskiemu bardzo dobrą rekomendację: „Depowski, welcher seit bald sechs Jahren unser Alumnus ist, kann als sehr tüchtiger Priesteramtskandidat von exemplarischem Lebenswandel zur Admission zu den hl. Weihen auf's beste empfohlen werden”. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, Pismo ks. prof. Josefa Becka do abp. J. Teodorowicza, Fryburg 25 II 1913, k. 8.

30. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, Zgoda abp. J. Teodorowicza na udzielenie święceń niższych J. Depowskiemu, Lwów 5 III 1913, k. 5.

31. Aby zrozumieć obawy i dystans ks. Piotrowicza, należy wziąć pod uwagę fakt, że nie wszyscy studenci rokowali na pomyślne ukończenie studiów. Cień podejrzania padał zwłaszcza na kleryków, którzy mieli za sobą epizody formacji w innych diecezjach i seminariach. Warto w tym kontekście przytoczyć opinię Henryka Hilchena, absolwenta Wydziału Prawa we Fryburgu, późniejszego kapłana: „Przyjeżdżali do Fryburga rozmaici uciekinierzy z diecezji jakoby, dla poratowania zdrowia, a zabawiwszy się w „studiowanie”, następnie głosząc, że byli słuchaczami we Fryburgu chwały Uniwersytetowi rzeczywiście nie przysparzają.” H. Hilchen, *Uniwersytet we Fryburgu Szwajcarskim*, s. 30.

32. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List ks. W. Piotrowicza do abp. J. Teodorowicza, Lwów 10 VIII 1913, k. 13-15.

33. O Depowskim napisał: „Depowski verdient die beste Empfehlung. In den sechs Jahren seines Hierseins hat er nie die geringste Veranlassung zur Klage gegeben, sondern im Gegenteil durch seinen guten Charakter und seine tadellose Aufführung ein gutes Beispiel gegeben und sich die

Becka wynika, że Depowski spełniał wszystkie warunki stawiane kandydatom do święceń wyższych³⁴. Wspomniana rekomendacja nie pomogła, a sprawa Depowskiego utknęła w martwym punkcie na kilka miesięcy. W tym czasie przygotowywał się on do egzaminu państwowego z języka niemieckiego oraz wspomnianego egzaminu z teologii, które zdał w lipcu 1913 r. Pierwszy podnosił jego kwalifikacje nauczycielskie i upoważniał do nauczania języka niemieckiego w szkołach średnich³⁵, drugi warunkował zgodę na udzielenie mu święceń kapłańskich. Możliwość ich przyjęcia z rąk biskupa Fryburga, Lozanny i Genewy André-Maurice Boveta miała na przełomie lipca i sierpnia 1913 r.³⁶ Kolejne listy kleroika Depowskiego do ks. Piotrowicza z końca lipca i początku sierpnia utrzymane we wręcz błagalnym tonie nie przyniosły żadnego rezultatu³⁷. Depowski postanowił załatwić sprawę osobiście z abp. Teodorowiczem. W sierpniu 1913 r. udał się do Iki nad Morze Adriatyckie, gdzie hierarcha spędzał urlop, przedstawił mu swoje argumenty i dokumenty, a ten zgodził się na złożenie wniosku o uzyskanie tytułu stołu³⁸.

Dnia 19 września 1913 r. abp Teodorowicz wydał Depowskiemu upragnione *litterae dimissoriales*. Na jego podstawie święceń wyższych udzielił mu sufragan diecezji krakowskiej bp Anatol Nowak. 21 września 1913 r. Depowski przyjął w prywatnej kaplicy bp. Nowaka przy ul. Kanoniczej 21 subdiakoniat, 28 września w katedrze wawelskiej diakonat, natomiast 29 września, w święto św. Michała Archanioła w kaplicy sióstr nazaretanek przy ul. Warszawskiej 15 święcenia prezbiteratu³⁹. Uroczystość odbyła się z udziałem wspólnoty zakonnej, a biskup wygłosił kazanie⁴⁰. Prymicje miały miejsce najpewniej w rodzinnych Ropczycach, gdzie ks. Depowski planował zatrzymać się na krótki wypoczynek⁴¹.

Józef Depowski nie miał sprecyzowanych planów co do swojej przyszłości i rodzaju aktywności kapłańskiej. Zastanawiał się nad wyjazdem do Wiednia, tudzież pracą we Lwowie. Nic nie wskazuje na to, aby brał pod uwagę pracę duszpasterską

allgeneine Achtung und Sympathie erworben". CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, Pismo ks. prof. J. Becka do abp. J. Teodorowicza, Fryburg 13 IV 1913, k. 9.

34. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, Pismo tegoż do tegoż, Fryburg 22 IV 1913, k. 9.

35. AFKiDOP, zespół 2, sygn. 20, Odpis protokołu egzaminu z języka i literatury niemieckiej J. Depowskiego, Fryburg 25 VII 1913, s. 9-10.

36. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List J. Depowskiego do ks. W. Piotrowicza, Fryburg 9 VII 1913, k. 18.

37. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List tegoż do tegoż, Fryburg 31 VII 1913, k. 10-11; CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List tegoż do tegoż, Fryburg 8 VIII 1913, k. 22-23.

38. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List J. Depowskiego do ks. Tadeusza Kuntzego, Ika 31 VIII 1913, k. 20-21.

39. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 839, Pismo bp. Anatola Nowaka do abp. J. Teodorowicza, Kraków 20 X 1913, k. 65; Archiwum Archidiecezji Przemyskiej w Przemyślu, sygn. 2240, Liber ordinatorum ab Anatolio Nowak Ep[is]co Irenopolitano ac Auxiliari Cracoviensi ab a[nno] D[omin]i 1901 ad 1923, s. 174-175.

40. Archiwum Prowincjalne Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Krakowie, sygn. 8310/I-13, Kronika Domu N[ajświętsze]go Serca P[ana] Jezusa, rok 1912-1913-1914, b.pag.

41. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List J. Depowskiego do ks. W. Piotrowicza, Fryburg 31 VII 1913, k. 10.

wśród Ormian w archidiecezji lwowskiej. W trakcie studiów nawiązał kontakt z ks. Julianem Łukaszewiczem – działaczem społecznym i pedagogiem, który zaproponował mu posadę nauczyciela w Wiedniu. Depowski rozważał takie rozwiązanie, ale nie zostało ono zaaprobowane przez abp. Teodorowicza⁴². Jeszcze podczas studiów we Fryburgu podjął z powodzeniem starania o pracę w C. K. V Gimnazjum we Lwowie. Angaż na stanowisku zastępcy nauczyciela (suplenta) formalnie otrzymał jeszcze w 1912 r., jednak pracy nie podjął, gdyż przebywał na bezpłatnym urlopie naukowym⁴³.

W trakcie studiów uniwersyteckich, w czasie wolnym od zajęć Depowski spotykał się towarzysko z kolegami – studentami oraz uczestniczył w uroczystościach religijnych i patriotycznych. W 1913 r. brał udział w obchodach 50. rocznicy powstania styczniowego, które składały się z uroczystej Mszy św. z kazaniem oraz przedstawienia artystycznego. W obchodach udział wzięło dwóch sędziwych uczestników powstania. W sierpniu 1913 r. uczestniczył w Zjeździe Katolickim w Lublanie. W przerwach semestralnych wyjeżdżał do zaprzyjaźnionych księży i pomagał w pracy duszpasterskiej, m.in. we Francji. W okresie studiów bywał też w Paryżu i Wiedniu⁴⁴. Depowski utrzymywał kontakty z przedstawicielami inteligencji polskiej mieszkającej we Fryburgu. W 1915 r. zaprzyjaźnił się z rodziną Bronarskich, zwłaszcza z Ludwikiem – studentem uniwersytetu i muzykiem. Znał osobiście Henryka Sienkiewicza i uczestniczył w jego pogrzebie w Vevey w 1916 r.⁴⁵ Kontaktował się też z hrabiną Stefanią Rzewuską, której polecał osobę szukającą pracy⁴⁶.

Równoległe do studiów uniwersyteckich ks. Depowski zaangażował się w duszpasterstwo wśród polskich robotników w Szwajcarii. Należał do stowarzyszenia „Jagiellonia”⁴⁷, w którym kierował Komisariatem Oświatowym. Robotnicy sezo-

42. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List tegoż do tegoż, Fryburg 24 I 1913, k. 2.

43. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List tegoż do tegoż, Fryburg 8 VIII 1913, k. 22-23; *Sprawozdanie dyrekcji C. K. Gimnazjum V we Lwowie za rok szkolny 1913*, Lwów 1913, s. 53; *Sprawozdanie dyrekcji C. K. Gimnazjum V we Lwowie za rok szkolny 1914*, Lwów 1914, s. 31-32.

44. CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List J. Depowskiego do ks. W. Piotrowicza, Fryburg 24 I 1913, k. 2; CDIAUL, f. 475, op. 1, sp. 733, List J. Depowskiego do ks. T. Kuntzego, Ika 31 VIII 1913, k. 20.

45. J. Depowski, *Pieśń Bogurodzica święta narodowe w wolnej, zjednoczonej i niepodległej Polsce. (Przemówienia dla młodzieży)*, Kraków 1934, s. 51.

46. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, zespół: Archiwum rodzinne Rzewuskich, sygn. 17, List ks. J. Depowskiego do Stefanii Rzewuskiej, Fryburg 23 XI 1915, k. 7.

47. Towarzystwo Księży i Kleryków Polaków „Jagiellonia” (od 1918 r. „Polonia”) – powstało we Fryburgu w 1902 r. z inicjatywy księży i kleryków studiujących na uniwersytecie. Głównym celem organizacji, obok własnej formacji jej członków i „rozwijania ducha jedności i solidarności”, była praca duszpasterska i oświatowa wśród robotników polskich w Szwajcarii. Kapłani sprawowali nabożeństwa, udzielali sakramentów, głosili kazania i pogadanki na tematy religijno-moralne, przekazywali prawdy wiary, dostarczali prasę i literaturę, pomagali w załatwieniu pracy, starali się polepszyć warunki bytowe i mieszkaniowe robotników, bronili rodaków przed wyzyskiem i nadużyciami ze strony pracodawców, pośredniczyli w ulokowaniu zarobionych pieniędzy w banku. Cele „Jagiellonii” wcielali w życie także świeccy animatorzy, przeważnie studenci, którzy

nowi pochodzili przeważnie z Królestwa Polskiego, większość z nich pracowała na roli; znajdowali też zatrudnienie w fabrykach tkackich, cegielniach, cukrowniach itp. Działalność stowarzyszenia polegała na pracy duszpasterskiej połączonej z akcją oświatową. Kapłani w niedzielę odwiedzali robotników w koloniach, sprawowali nabożeństwa, przekazywali elementarną wiedzę oraz praktyczne umiejętności i wskazówki niezbędne do pracy i egzystencji w obcym państwie⁴⁸.

Ks. Depowski odwiedzał kolonistów w okolicach Fryburga. Najlicniejsza kolonia znajdowała się w mieście Witzwil, gdzie kilkudziesięciu robotników pracowało w gospodarstwie zakładu karnego. Jedną z takich wypraw opisał Ludwik Bronarski w swoich wspomnieniach: „Pierwszy wspólny nasz wyjazd nastąpił dnia 27 czerwca 1915 r. O godzinie w pół do szóstej rano wyjechaliśmy z Fryburga do Ins (Anet). Tutaj na dworcu oczekiwał nas reprezentant kolonii witzwilskiej. Dobre pół godziny szliśmy pieszo do obszernego domu, w którym umieszczeni byli robotnicy. Izby duże, czyste i jasne. Po wzajemnym przywitaniu przystąpił ks. Depowski do słuchania spowiedzi św. i dopiero po wpół do dziesiątej wyszedł ze Mszą św. w dużej sali, z ławkami i kazalnica, w samym zakładzie karnym, dość odległym od domu robotników. Dziewczęta śpiewały pieśni nabożne i litanie do Matki Boskiej; ja grałem na harmonium. Po ukończeniu Mszy św. wygłosił kazanie o przebaczeniu uraz. Umiał trafić do serc tych ludzi i wzruszać ich. Po powrocie do siedziby robotniczej i po śniadaniu nastąpiło rozdawanie przyborów do pisania i książek, które z sobą przywieźliśmy. Potem przystąpił kaznodzieja do wykładu Modlitwy Pańskiej „Ojcze nasz”, ja zaś oddzielnie poprawiałem zeszyty, wreszcie po nauce historii polskiej, odprowadzeni przez liczną gromadę na stację, ruszyliśmy dalej”⁴⁹. W działalność stowarzyszenia wpisywało się organizowanie przedstawień artystycznych w wykonaniu robotników. Dnia 3 czerwca 1915 r. we Fryburgu wystawiono trzy sztuki: „Wóz Drzymały” Józefa Rączkowskiego, „Wesele Zosi” Franciszka Domnika oraz „Błązek opętany” Władysława Anczyca. Spotkanie zorganizował i słowo wprowadzenia wygłosił ks. Depowski⁵⁰. Zważywszy na

angażowali się w działalność oświatowo-kulturalną. Uczono czytania, pisania, rachowania, historii i literatury polskiej, śpiewu pieśni patriotycznych. Rozdawano elementarze, zeszyty i przybory piśmiennicze Według danych z 1912 r. opieką objęto ok. 500 robotników pracujących w 22 koloniach, min. Witzwil, Dompierre, Müntschemier, Fräschels i in. *Sprawozdanie drugie z opieki nad wychodźcami polskimi w Szwajcarii w r. 1911*, Fryburg 1912; *Sprawozdanie trzecie z opieki nad wychodźcami polskimi w Szwajcarii w r. 1912*, Fryburg 1913; L. Bronarski, *Wspomnienia z pracy nad robotnikami polskimi w Szwajcarii*, w: J. Depowski, *Katedra na Wawelu w świetle historii i pierwsze ślady renesansu w Krakowie*, Kraków 1934, s. 25-31; J. Wołczański, *Opieka duszpasterska nad polskimi robotnikami w Szwajcarii 1914-1939*, w: *Ośrodki duszpasterstwa polskiego w Szwajcarii*, red. J. Wołczański, Lublin 2000, s. 73-74, 79.

48. *Sprawozdanie drugie z opieki nad wychodźcami polskimi w Szwajcarii w r. 1911*, Fryburg 1912, s. 8, 14-15; L. Bronarski, *Wspomnienia z pracy*, s. 28-29.

49. L. Bronarski, *Wspomnienia z pracy*, s. 27-28.

50. Tamże, s. 26.

okoliczności I wojny światowej, niepewność jutra i życie na obczyźnie było to wydarzenie ważne i podniosłe oraz stanowiło dobrą okazję do integracji środowiska fryburskiej polonii i twórczej wymiany poglądów. Ks. Depowski był bardzo zaangażowany w aktywność na rzecz polskich robotników w Szwajcarii. Interesował się ich postęпами w nauce, sytuacją bytową, wygłaszał konferencje, służył rozmową i radą, a także pośredniczył w załatwianiu trudnych spraw z pracodawcami. Zyskał powszechny szacunek nie tylko u robotników, ale także wśród polskiej inteligencji. Na posiedzeniu członków „Jagiellonii” 16 maja 1915 r. wygłosił referat na temat pracy Komisariatu Oświatowego, oceniając pozytywnie dotychczasowe osiągnięcia agendy zwłaszcza wzrost liczby osób przystępujących do sakramentów św.⁵¹ Aktywność w koloniach robotniczych trwała do jego wyjazdu ze Szwajcarii w 1916 r. Robotnicy żegnali Depowskiego ze łzami w oczach, wyrażając wielką wdzięczność za poświęcony czas i okazaną, bezinteresowną pomoc. Na dowód wdzięczności wykonali album z własnymi fotografiami i podpisami oraz dedykacją jako pamiątkę dla ich duszpasterza⁵².

Po dziewięcioletnim pobycie w Szwajcarii, w 1916 r. ks. Józef Depowski wrócił do Galicji i podjął pracę nauczyciela i wychowawcy młodzieży. Posiadał uprawnienia rządowe do nauki kilku przedmiotów: historii sztuki, archeologii chrześcijańskiej, języków: polskiego, niemieckiego, łacińskiego oraz nauk pomocniczych historii (paleografii, chronologii, dyplomatyki)⁵³. Wprawdzie w swoim życiorysie Depowski podaje jako miejsce zatrudnienia C. K. V Gimnazjum we Lwowie, ale biorąc pod uwagę okres jego studiów i pobytu w Szwajcarii angaż prawdopodobnie nie doszedł do skutku. W roku szkolnym 1916/1917 rozpoczął pracę w Publicznym Gimnazjum Realnym Męskim w Zamościu. Szkoła mieściła się w gmachu słynnej Akademii Zamojskiej; zajęcia rozpoczęły się w październiku 1916 r., choć oficjalnie szkoła została otwarta 7 listopada 1916 r. Być może pracę w Zamościu zaproponował Depowskiemu dyrektor placówki Kazimierz Lewicki, absolwent Uniwersytetu Lwowskiego. Taki scenariusz wydaje się możliwy, biorąc pod uwagę braki kadrowe w gronie nauczycielskim. Ks. Depowski wszedł w skład grona pedagogicznego nowopowstałej placówki oświatowej⁵⁴. Równolegle uczył w Prywatnym Gimnazjum Żeńskim oraz w Publicznym Seminarium Nauczycielskim działającym razem z czteroklasową szkołą ćwiczeń, które mieściły się w tym samym budynku. Uczył języka polskiego i języka niemieckiego w gimnazjach i w seminarium nauczycielskim oraz religii w trzeciej klasie szkoły ćwiczeń. Ponadto był wychowawcą klasy

51. J. Wołczański, *Opieka duszpasterska*, s. 80.

52. L. Bronarski, *Wspomnienia z pracy*, s. 29-30.

53. Archivio Apostolico Vaticano [dalej: AAV], Archivio della Nunziatura Apostolica in Varsavia [dalej: Arch. Nunz. Varsavia], pos. 273, fasc. 1134, Pismo ks. J. Depowskiego do Nuncjusza Apostolskiego w Polsce abp. Francesco Marmaggięgo, Ropczyce 23 II 1932, k. 74v.

54. B. Szyszka, *Gimnazjum i Liceum im. Jana Zamoyskiego w Zamościu 1916-2016*, Zamość 2016, s. 10-13.

pierwszej w gimnazjum żeńskim⁵⁵. W 1917 r. ks. Depowski otrzymał urlop zdrowotny, jednak do pracy w Zamościu już nie powrócił⁵⁶. Przypuszczalnie zamieszkał wtedy w Ropczycach. W 1920 r. uzyskał od nuncjusza apostolskiego w Polsce abp. Achillesa Rattiego (późniejszego papieża Piusa XI) przywilej na urządzenie w swoim domu kaplicy oraz sprawowanie w niej nabożeństw⁵⁷. W 1923 r. ks. Depowski rozpoczął pracę w Gimnazjum Staroklasycznym w Ropczycach⁵⁸. Uczył języka łacińskiego, kaligrafii i religii⁵⁹ oraz był wychowawcą jednej z klas. W latach szkolnych 1928/1929-1929/1930 pełnił funkcję dyrektora gimnazjum⁶⁰. Jako dyrektor placówki i wychowawca włączał się aktywnie w obchody uroczystości szkolnych, religijnych i patriotycznych. Wygłaszał też podniosłe kazania podczas nabożeństw i uroczystości państwowych, m.in. w lutym 1930 r. z okazji dziesięciolecia odzyskania morza, 19 marca 1930 r. z okazji imienin marszałka Józefa Piłsudskiego, 3 maja 1930 r. z okazji rocznicy uchwalenia Konstytucji, 11 maja 1930 r. na okoliczność Dnia Matki⁶¹. Równoległe ks. Depowski był dyrektorem Zawodowej Szkoły Doksztalczącej, kierownikiem kursów bielizniarstwa i krawiecznicy oraz prezesem Ochronki im. św. Józefa⁶², którą prowadziły siostry służebniczki dębickie. Wtedy nawiązała się trwająca wiele lat współpraca kapłana z zakonnicami. Ks. Depowski starał się, aby budynek ochronki przekazano na

55. *I sprawozdanie Gimnazjum realnego i Seminarium nauczycielskiego w Zamościu za rok szkolny 1916/17*, Zamość 1917, s. 19.

56. B. Szyszka, *Gimnazjum i Liceum*, s. 15.

57. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Kopia dekretu abp. Achillesa Rattiego dla ks. J. Depowskiego, Warszawa 22 I 1920, k. 69r.

58. Szkoła powstała z inicjatywy burmistrza miasta Władysława Bursztyna, proboszcza parafii ks. dr. Władysława Kuca oraz inspektora szkolnego Feliksa Sokolowskiego. Budowę dwupiętrowego gmachu szkoły ukończono w 1925 r. Na pierwszym piętrze umieszczono Staroklasyczne Gimnazjum Koedukacyjne, natomiast na drugim piętrze ulokowano Seminarium Nauczycielskie Żeńskie. Budynek był nowoczesny i dobrze wyposażony. Oprócz klas lekcyjnych, sali gimnastycznej, biblioteki i pracowni naukowych zadbano o mieszkanie dla dyrektora i tercjana, izbę harcerską i ogród szkolny. Gimnazjum przez pierwsze 3 lata swojego istnienia było męskie, a następnie przekształcono je w koedukacyjne. *Sprawozdanie dyrekcji Miejskiego Staroklasycznego Gimnazjum Koedukacyjnego i Miejskiego Seminarium Naucz[ycielskiego] Żeńskiego w Ropczycach za rok szkolny 1928/29*, Ropczyce 1929, s. 25-26; S. Bonusiak, *Oświata i kultura*, w: *Ropczyce. Zarys dziejów*, red. W. Bonusiak, F. Kiryk, Rzeszów 1991, s. 354-355; *Księga Pamiątkowa na Jubileusz 90 lat Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Ropczycach 1923-2013*, red. W. Tabasz, E. Wojdon, Ropczyce 2013, s. 12-13.

59. Stanisława Bonusiak podaje, że uczył także języka greckiego i niemieckiego, jednak sprawozdania szkolne nie zawierają takich informacji. S. Bonusiak, *Oświata i kultura*, s. 356.

60. *Sprawozdanie dyrekcji [...] w Ropczycach za rok szkolny 1928/29*, s. 28; *Sprawozdanie dyrekcji Miejskiego Staroklasycznego Gimnazjum Koedukacyjnego i Miejskiego Seminarium Naucz[ycielskiego] Żeńskiego w Ropczycach za rok szkolny 1929/30*, Ropczyce 1930, s. 43.

61. *Sprawozdanie dyrekcji [...] w Ropczycach za rok szkolny 1929/30*, s. 49, 57, 58, 60, 61.

62. Tamże, s. 43; *Sprawozdanie dyrekcji [...] w Ropczycach za rok szkolny 1928/29*, s. 28.

własność zgromadzeniu służebniczek, ale pomysł nie uzyskał aprobaty niektórych członków stowarzyszenia⁶³.

Duchowny szczególną troską otaczał uczącą się młodzież. We własnym domu zorganizował prowizoryczną bursę dla 12 chłopców uczęszczających do gimnazjum, zapewniając im warunki do nauki oraz opiekę religijno-moralną⁶⁴. Chętnych zgłaszało się coraz więcej, dlatego priorytetem stało się dla ks. Depowskiego zorganizowanie profesjonalnego internatu. Decyzję o jego budowie podjął 11 listopada 1928 r., a inwestycja miała być pomnikiem dziesięciolecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Inicjatywę wsparły lokalne władze samorządowe: Rada Gminy zadeklarowała przyznać działkę budowlaną, natomiast Urząd Powiatowy planował asygnować kwotę 20000 zł.⁶⁵ Jak się później okazało, władze wycofały się z projektu, a jego realizacja spadła na barki dyrektora gimnazjum. Pod budowę internatu ks. Depowski przeznaczył własną parcelę oraz w czynie społecznym z udziałem gimnazjalistów wznosił fundamenty. Dnia 22 grudnia 1929 r. w obecności władz miejskich i społeczności szkolnej poświęcono kamień węgielny. Nad pracami budowlanymi miał czuwać powołany komitet, który wystosował apel, zachęcając wszystkich do wsparcia finansowego przedsięwzięcia⁶⁶. Przemówienie okolicznościowe wygłosił prof. Tadeusz Estreicher z Uniwersytetu Jagiellońskiego⁶⁷. Na budowę bursy ks. Depowski zaciągnął kredyt w wysokości 12000 zł., jednak kwota okazała się niewystarczająca. Brak wsparcia finansowego i zainteresowania miejscowych władz pomyślną finalizacją inwestycji spowodował, że prace zostały przerwane⁶⁸. W jesieni 1930 r., w celu pozyskania funduszy na dalsze prace budowlane ks. Depowski wyjechał do Inowrocławia, gdzie objął obowiązki profesora łaciny w gimnazjum żeńskim oraz kapelana siostr szarytek w zakładzie leczniczym dla dzieci im. Ferdynanda Focha. Z powodu zbyt wyczerpanej pracy 14 grudnia 1930 r. zachorował na rozstrój nerwowy i 15 stycznia 1931 r.

63. A. Skrzypek, „*Prawie stulecie*”. *Służebniczki Dębickie w diecezji rzeszowskiej (1992-2017)*, „Resovia Sacra” 2017, nr 24, s. 427.

64. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Pismo ks. J. Depowskiego do abp. F. Marmaggięgo, Ropczyce 23 II 1932, k. 73v.

65. *Sprawozdanie dyrekcji [...] w Ropczycach za rok szkolny 1928/29*, s. 31-32.

66. Komitet tworzyły następujące osoby: prof. Jan Bulanda – dyrektor Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego w Ropczycach, Władysław Bursztyn – burmistrz Ropczyc, ks. Michał Chłoń – proboszcz w Górze Ropczyckiej, prof. dr Tadeusz Estreicher z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Artur Loret – były starosta w Ropczycach, ks. Aleksander Rogoż – proboszcz w Ropczycach, ks. Jan Wcisło – dziekan dekanatu Ropczyce. Datki należało przesyłać do ks. dr. Józefa Depowskiego – skarbnika Komitetu i dyrektora bursy. [*Odezwa w sprawie budowy bursy im. św. Stanisława Kostki w Ropczycach*] Ropczyce 1930, s. 1-2 [druk ulotny]; S. Bonusiak, *Oświata i kultura*, s. 355-356.

67. *Sprawozdanie dyrekcji [...] w Ropczycach za rok szkolny 1929/30*, s. 55.

68. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Pismo ks. J. Depowskiego do abp. F. Marmaggięgo, Ropczyce 23 II 1932, k. 74v.

wrócił do Ropczyc⁶⁹. Kapłan cierpiał również na problemy układu pokarmowego⁷⁰. Obłożnie chory ks. Depowski zamieszkał w domu rodzinnym w Ropczycach na tzw. Górcie. Jedyne źródłem jego utrzymania było w tym czasie gospodarstwo i ziemia, która pozwalała mu zapewnić najważniejsze potrzeby życiowe. Chory kapłan poprosił matkę generalną służebniczek dębickich Dorotę Biedną o skierowanie do pomocy sióstr zakonnych. Do Ropczyc przyjechała wówczas s. Salezja Błaszczyk, która zamieszkała początkowo w klasztorze, a następnie przeniosła się do domu ks. Depowskiego⁷¹. Wkrótce przyjechała kolejna służebniczka. Siostry opiekowały się chorym oraz administrowały gospodarstwem. W jesieni 1931 r. do domu ks. Depowskiego wprowadził się nowy lokator – ks. Jan Zwierz, katecheta miejscowej szkoły powszechnej⁷². Obszerny dom podzielony był na kilka części. W pomieszczeniu wysuniętym najdalej na południe znajdowała się kaplica, środkową część budynku zajmował ks. Zwierz, kolejno znajdowała się kuchnia, mieszkanie ks. Depowskiego oraz cela sióstr zakonnych. Wszystkie pomieszczenia zostały połączone wspólnym zasklonym korytarzem w rodzaju werandy⁷³. Na mocy indultu nabożeństwa w kaplicy mógł sprawować tylko ks. Depowski, co w zaistniałej sytuacji przewlekłej choroby było niemożliwe. Zwrócił się więc za pośrednictwem nuncjatury warszawskiej do Stolicy Apostolskiej z prośbą o rozszerzenie owego przywileju również na kapłanów, którzy aktualnie z nim mieszkali. Konkretnie chodziło o ks. Zwierza, który mógł sprawować Mszę św. i udzielać Komunii św. choremu⁷⁴. Prośbę ks. Depowskiego poparł jego ordynariusz abp Józef Teodorowicz oraz biskup tarnowski Leon Wałęga. Kongregacja Kościołów Wschodnich, pod którą podlegała archidiecezja ormiańska we Lwowie, wyraziła zgodę i wydała dekret zezwalający na sprawowanie nabożeństw w kaplicy przez innych kapłanów oraz uczestnictwo w nich osób zamieszkałych w domu ks. Depowskiego⁷⁵. Decyzja Stolicy Apostolskiej zaniepokoiła miejscowego proboszcza ks. Aleksandra Rogoża, który błędnie zinterpretował dokument i uznał, że warunkiem wydania indultu było osobiste uczestnictwo ks. Depowskiego w sprawowanej w kaplicy liturgii. Uważał, że obłożnie chory kapłan, skoro nie opuszcza swojego pokoju, to nie może wypełnić poleceń Watykanu⁷⁶. Bezzwłocznie poinformował

69. Tamże, k. 74v.-75r.

70. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Zaświadczenie lekarskie, Ropczyce 26 XII 1931, k. 60r.

71. ASSD, b.sygn., Kronika Domu Zakonnego, s. 6.

72. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Pismo ks. J. Depowskiego do abp. F. Marmaggięgo, Ropczyce 4 X 1931, 53r.

73. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Pismo tegoż do tegoż, Ropczyce, 26 XII 1931, k. 62r.

74. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Pismo tegoż do tegoż, Ropczyce 4 X 1931, 53v.

75. Archivio della Congregazione per le Chiese Orientali w Rzymie [dalej: ACChO], sygn. 733/31, Odpis dekretu Kongregacji Kościołów Wschodnich, Rzym 18 XI 1931, b.pag.

76. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Pismo proboszcza parafii w Ropczycach do ks. Jana Zwierza, Ropczyce [1931], k. 64r, 65r.

o tym kurię tarnowską, a ta zwróciła się do nuncjatury warszawskiej, prosząc o wyjaśnienie sytuacji⁷⁷. Depowski po raz kolejny tłumaczył nuncjuszowi Marmaggiemu swoje trudne położenie, zaznaczając, że jedynym jego pocieszeniem w uciążliwej chorobie jest możliwość regularnego uczestniczenia w nabożeństwach i przyjmowanie sakramentów. W liście do nuncjusza wyjaśnił: „Jakkolwiek ja niżej podpisany osobiście podczas Mszy św. w kaplicy nie jestem, gdyż jako ciężko chory od 14/12 1930 roku na łożu boleści spoczywam, to jednakowoż ze względu na małą odległość 6,75 m[etra] wynoszącą między moim pokojem a kaplicą, przez oszklony korytarz, zwłaszcza gdy drzwi kaplicy [są] otwarte doskonale słyszeć można w czasie Mszy św. odgłos dzwonek, tym więcej, że drzwi mego pokoju do werandy w czasie nabożeństwa są nieco uchylone, aby tym głośniejsze przez głos dzwonka można zauważyć najważniejsze części ofiary Mszy św. i bym w skupieniu mógł się przygotować na godne każdorazowe przyjęcie P[ana] Jezusa w Komunii św.”. Zazaczył, że takie rozwiązanie jest korzystne także dla domowników, którzy mogą uczestniczyć w nabożeństwach⁷⁸. Sprawę załatwił w nuncjaturze osobiście ks. Zwierz, który przedłożył pismo i wyjaśnił wszystkie okoliczności. Nuncjatura oświadczyła, że dopóki zachodzi trwała przeszkoda i posiadający indult sprawowania Mszy św. nie może jej osobiście celebrować, może go zastępować inny kapłan. Co do konieczności fizycznej obecności chorego w kaplicy nuncjusz stwierdził, że nie ma to w tym przypadku żadnego znaczenia⁷⁹.

Wkrótce ks. Depowskiemu przyszło zmierzyć się z kolejnymi problemami. Przewlekła choroba uniemożliwiająca jakkolwiek aktywność oraz zaciągnięta pożyczka na budowę internatu powodowały narastające problemy finansowe. Wierzyciele domagali się spłaty zobowiązań, a kapłan obawiał się że zostanie wyrzucony na bruk. W sierpniu 1932 r. zwrócił się o wsparcie finansowe do abp. Teodorowicza, który odmówił, ale obiecał interwencję u ordynariusza tarnowskiego, gdyż uznał, że ks. Depowski pracował na terenie diecezji tarnowskiej, a nie lwowskiej⁸⁰. Jak się później okazało, próby uzyskania świadczeń emerytalnych w kurii tarnowskiej nie ziściły się⁸¹. Ks. Depowski wystosował list do prezydenta Polski Ignacego Mościckiego, prosząc o poratowanie w fatalnym położeniu, odpowiedzi jednak

77. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Pismo bp. L. Wałęgi do abp. F. Marmaggi, Tarnów 29 XII 1931, k. 67r.

78. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Pismo ks. J. Depowskiego do abp. F. Marmaggi, Ropczyce, 26 XII 1931, k. 62v.

79. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Kopia pisma Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie do bp. L. Wałęgi, Warszawa 13 I 1932, k. 73rv; AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Kopia pisma Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie do ks. J. Depowskiego, Warszawa 30 XII 1931, k. 66rv.

80. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, List abp. J. Teodorowicza do ks. J. Depowskiego, Marienbad 5 VIII 1932, k. 77r.

81. Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, PD I/13, Kopia pisma Kurii Diecezjalnej w Tarnowie do Kurii obrządku ormiańskiego we Lwowie, Tarnów 24 VII 1933, k. 1.

nie otrzymał. Za radą sióstr nazaretanek z Warszawy postanowił zwrócić się do nuncjusza Francesco Marmaggio. W listopadzie 1932 r. wystosował obszerne pismo, opisując swoje problemy. Skarżył się, że całe życie poświęcił dla innych, zwłaszcza dla młodzieży, lecz lokalne społeczeństwo o nim zapomniało. Jak należy wnioskować, nie miał też wsparcia duchowego wśród miejscowych kapłanów; proboszcz parafii Ropczyce ks. Rogóż odwiedzał chorego konfratry średnio raz na kilka miesięcy, wykręcając się nawałem pracy duszpasterskiej. Ks. Depowski prosił o pomoc w uzyskaniu długoterminowej pożyczki pod hipotekę, która pozwoliłaby mu uregulować zaległe długi. Pomyślna spłata zobowiązań ułatwiłaby mu szybszy powrót do zdrowia⁸². Rezultat powyższej prośby pozostaje nieznany.

Przełom w chorobie nastąpił w grudniu 1933 r. Ks. Depowski odprawił wówczas pierwszą od trzech lat Mszę św. Podjął też starania w Stolicy Apostolskiej o uzyskanie zgody na przechowywanie w swojej kaplicy Najświętszego Sakramentu. Argumentował, że w chwilach utrapienia i smutku miałby możliwość modlitwy przed *Sanctissimum*, zaznaczył, że w kaplicy modlą się również siostry zakonne oraz pracownicy zatrudnieni w gospodarstwie. Kaplica była wyposażona w niezbędne sprzęty i aparaty liturgiczne, umieszczono w niej „stylowy ołtarz” wraz z reprodukcją wieczerzy Leonarda da Vinci oraz 5 obrazów umieszczonych na ścianach. W kaplicy znajdowała się także fisharmonia oraz konfesjonał wykonany z drzewa jesionowego. Ks. Depowski chciał uzyskać także zgodę na słuchanie spowiedzi, gdyż twierdził, że odwiedzają go osoby szukające rozmowy i wsparcia, którym mógłby udzielić pomocy duchowej⁸³. Prośba wywołała konsternację w Kongregacji Kościołów Wschodnich i Nuncjaturze Apostolskiej w Warszawie, gdyż odebrano ją jako próbę uzyskania zgody na przekształcenie prywatnego oratorium w kaplicę publiczną. Po zasięgnięciu opinii abp. Teodorowicza Kongregacja Kościołów Wschodnich wydała zgodę na stałe przechowywanie *Sanctissimum* w kaplicy domowej, jak również sprawowanie w niej sakramentów⁸⁴. O znaczącej poprawie samopoczucia ks. Depowskiego świadczyła także aktywność pisarska, o której będzie jeszcze mowa oraz fakt, że sprawował funkcję kapelana Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, które w Ropczycach działało od 1894 r.⁸⁵

82. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Pismo ks. J. Depowskiego do abp. F. Marmaggio, Ropczyce 23 XI 1932, 75rv-76rv.

83. ACChO, sygn. 733/31, Pismo ks. J. Depowskiego do papieża Piusa XI, Ropczyce 27 XI 1934, k. 6rv-7r.

84. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Pismo Kongregacji Kościołów Wschodnich do abp. F. Marmaggio, Rzym 31 I 1935, k. 78rv; ACChO, sygn. 733/31, Pismo Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie do kard. Luigi Sincero, Warszawa 9 II 1935, k. 10.

85. Celem Towarzystwa „Sokół” było „podniesienie dzielności fizycznej społeczeństwa polskiego oraz wyrobienie w nim karności, spójności i ofiarności, odpowiedzialności za swoje czyny, poczucia obowiązku wobec państwa i wszelkich w ogóle cnót obywatelskich, stanowiących podstawy istotnej miłości Ojczyzny”. *Statut Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”*, Warszawa 1920, s. 1. Szerzej na temat działalności ropczyckiego „Sokoła” zob. S. Zaborniak, *Kultura fizyczna w Ropczycach (1894-*

Podczas choroby ks. Depowski zdecydował się przekazać swój dom rodzinny wraz z kilkumorgowym gospodarstwem służebniczkom dębickim z poleceniem zorganizowania domu opieki dla starców i kalek⁸⁶. Pod koniec 1931 r. przełożona generalna służebniczek dębickich matka Dorota Biendara podpisała oświadczenie o przyjęciu darowizny⁸⁷. W 1936 r. służebniczki otwały dom dla sióstr starszych i chorych. W 1938 r. władze zgromadzenia planowały go rozbudować, gdyż budynek okazał się niewystarczający na potrzeby nowej placówki. Ks. Depowski wraz z siostrami wystosował apel do ludzi dobrej woli, prosząc o wsparcie finansowe przedsięwzięcia. Jako cegiełkę kapłan rozsyłał publikację o kaplicy zygmuntońskiej w Krakowie w cenie 2 zł. za egzemplarz⁸⁸.

W sierpniu 1936 r. ks. Depowski został mianowany administratorem parafii ormiańskokatolickiej pw. św. Kajetana Wyznawcy w Tyśmienicy na Pokuciu. Była to jedyna placówka duszpasterska, jaką objął w archidiecezji ormiańskiej. Dotychczasowy administrator *ex currendo* ks. Franciszek Komusiewicz ze Stanisławowa przekazał nowemu rządcy najważniejsze dokumenty, papiery wartościowe Towarzystwa Kredytowego Ziemińskiego oraz skrzynię z ornatami i sprzętami liturgicznymi⁸⁹. Konieczna okazała się reorganizacja funkcjonowania parafii. Z powodu wieloletnich zaniedbań i braku gospodarza kościoła i budynku parafialne wymagały remontu, aby nie popadły w całkowitą ruinę. Należało także niejako reaktywować wspólnotę parafialną w wymiarze religijnym. Liczyła ona kilkadziesiąt osób, które z powodu braku stałego duszpasterza uczęszczały do kościoła rzymskokatolickiego. Na barkach ks. Depowskiego spoczęło niełatwe zadanie wymagające solidnej pracy, zaangażowania i determinacji. Chodziło o zorganizowanie odpowiedniego zaplecza do prawidłowego funkcjonowania parafii oraz zapewnienia opieki duszpasterskiej przysłowiowej garstce miejscowych Ormian. Ks. Depowski nie znał języka i rytu ormiańskiego, dlatego Msze św. i nabożeństwa celebrował w obrządku łacińskim⁹⁰. Po raz pierwszy od kilkunastu lat w kościele ormiańskim w Tyśmienicy zaczął odprawiać regularne nabożeństwa, na które uczęszczali także

2011), w: *Dzieje Ropczyc u schyłku PRL i w III Rzeczypospolitej*, red. W. Bonusiak, Ropczyce 2012, s. 540-543.

86. AAV, Arch. Nunz. Varsavia 273, fasc. 1134, Pismo ks. J. Depowskiego do abp. F. Marmaggięgo, Ropczyce, 26 XII 1931, k. 63r; A. Skrzypek, „*Prawie stuletnie*”. *Służebniczki Dębickie*, s. 427; A. Skrzypek, *Służebniczki Dębickie w diecezji tarnowskiej* 290.

87. AAV, Arch. Nunz. Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Oświadczenie s. Doroty Biendary w sprawie przyjęcia darowizny, Dębica 26 XII 1931, k. 61r.

88. [Apel ks. J. Depowskiego w sprawie pozyskania funduszy na rozbudowę domu sióstr służebniczek], Ropczyce 10 IX 1937, s. 1-2 [druk ulotny].

89. AFKiDOP, b.sygn., Pismo ks. Franciszka Komusiewicza do ks. J. Depowskiego, Stanisławów 9 VIII 1936, s. 90-91.

90. Archiwum abp. Eugeniusza Baziaka w Krakowie [dalej: AAEB], Akta Konsystorskie, 1937, sygn. 1006, Pismo ks. J. Depowskiego do ks. Zygmunta Hałuniewicza kanclerza Kurii Metropolitalnej obrządku łacińskiego we Lwowie, Tyśmienica 23 XII 1937, b.pag.

przedstawiciele obrządku łacińskiego i greckokatolickiego. Świątynia parafialna wymagała kapitalnego remontu, dlatego ks. Depowski powołał Komitet Parafialny i wystosował apel do wszystkich Ormian w Polsce, prosząc o datki na rzecz restauracji świątyni⁹¹. W marcu 1937 r. ks. Depowski zwrócił się do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z prośbą o oględziny aktualnego stanu zabytkowej świątyni. Konserwator polecił niezwłoczne rozpoczęcie prac remontowych zgodnie z kosztorysem sporządzonym w 1935 r. W pierwszej kolejności planowano odrestaurować fasadę kościoła, która była mocno zawilgocona⁹². Kolejny kosztorys odnowienia elewacji świątyni opracowany w 1938 r. opiewał na kwotę 6414 zł. Ponadto zaplanowano remont plebanii i wzniesienie nowego ogrodzenia. Częściowo prace zostały wykonane, ale wybuch II wojny światowej uniemożliwił finalizację wszystkich zamierzeń⁹³. Ks. Depowski zajął się również kwestiami gospodarczymi w parafii. Grunty orne, łąki i pastwiska były przeważnie dzierżawione, a uzyskane z tego tytułu dochody tzw. tenutę dzierżawną przeznaczano na utrzymanie duszpasterza i świątyni parafialnej. W sierpniu 1936 r. wydzierżawił ziemię parafialną o obszarze 42 mórg i ogrodu parafialnego o objętości 5 mórg i 368 sążni⁹⁴.

Z ks. Depowskim do Tyśmienicy wyjechały dwie służebniczki dębickie: s. Bolesława Kopała i s. Marta Węgrzyn⁹⁵, które prowadziły mu gospodarstwo domowe. Po roku, decyzją matki generalnej, siostry zostały odwołane z Tyśmienicy⁹⁶. Bliskim współpracownikiem ks. Depowskiego był wikariusz ks. Jan Lechowski, który po śmierci Depowskiego został administratorem parafii⁹⁷. Pomoc wikariusza była konieczna zwłaszcza w sytuacji komplikacji zdrowotnych ks. Depowskiego. Przykładowo, cały marzec 1938 r. przebywał on na urlopie poza Tyśmienicą w celu poratowania zdrowia⁹⁸.

Ks. Józef Depowski uczestniczył w bardzo ważnym wydarzeniu dla społeczności Ormian polskich i Kościoła ormiańskiego. Po śmierci abp. Teodorowicza wziął udział w wyborze jego następcy, który odbył się 2 stycznia 1939 r. we Lwowie. Jako kapłan archidiecezji ormiańskiej należał do grona elektorów, a podczas głosowania oddano na niego 1 głos. Mimo wyboru przez duchowieństwo trna kandydatów

91. D. Chirowski, *Dzieje miasta Tyśmienicy*, Lwów 1938, s. 36.

92. AFKiDOP, b.sygn., Pismo Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Lwowie do ks. J. Depowskiego, Lwów 17 III 1937, s. 64.

93. T. Krzyżowski, *Archidiecezja lwowska obrządku ormiańskokatolickiego w latach 1902-1938*, Kraków 2020, s. 119.

94. AFKiDOP, b.sygn., Ogłoszenie konkursu na dzierżawę gruntów parafialnych, Tyśmienica 21 VIII 1936, s. 92; AFKiDOP, b.sygn., Ogłoszenie konkursu na dzierżawę ogrodu parafialnego, Tyśmienica 22 VIII 1936, s. 93.

95. ASSD, b.sygn., Kronika Domu Zakonnego, s. 8.

96. AAEB, Indeksy do Akt Konsystorskich, 1937, sygn. 103, b.pag.

97. *Schematismus archidioecesis Leopoliensis ritus armeno-catholici pro Anno Domini 1939*, Leopoli 1939, s. 28-29.

98. AFKiDOP, zespół 2, sygn. 21, Pismo abp. J. Teodorowicza do ks. J. Depowskiego, Lwów 25 II 1938, s. 7.

i przedstawieniu ich Stolicy Apostolskiej ordynariusz lwowskiej archidiecezji ormiańskiej nie został mianowany⁹⁹.

Problemy ze zdrowiem ks. Depowskiego nasiliły się latem 1939 r., dlatego duchowny wyjechał do Ropczyc. Zabrał z sobą cenną pamiątkę: okazałą monstrancję – dar Teodora i Ludwika Rubczaków ze Stanisławowa z 1904 r., nie ma jednak pewności, czy należała ona do wyposażenia kościoła ormiańskiego w Tyśmienicy¹⁰⁰. Na początku września 1939 r., z uwagi na działania wojenne, s. Salezja Błaszczyk przeniosła obłożnie chorego ks. Depowskiego w bezpieczne miejsce do pobliskiej miejscowości, a kiedy zagrożenie minęło z powrotem przetransportowała go do domu w Ropczycach. We znaki dawała się gruźlica; stan zdrowia chorego pogarszał się z dnia na dzień. Ks. Depowski zmarł 8 listopada 1939 r.¹⁰¹ Kościół parafialny Przemienienia Pańskiego był zamknięty z powodu działań wojennych, dlatego pogrzeb ks. Depowskiego odbył się w kościółku ze słynącą łaskami figurą Matki Bożej¹⁰². Duchowny spoczął na cmentarzu parafialnym w Ropczycach, grobem opiekują się do dziś służebniczki dębickie.

Ks. Depowski chętnie chwycił za pióro. Jest autorem kilku prac z historii sztuki sakralnej oraz kazań i przemówień dla młodzieży¹⁰³. Pierwszą jego książką była wspomniana wyżej rozprawa doktorska. Praca opublikowana została w 1916 r. we Fryburgu Szwajcarskim i była dedykowana arcybiskupowi ormiańskiemu Józefowi Teodorowiczowi. Publikacja składała się z sześciu rozdziałów; omawiała historię powstania kaplicy zygmuntońskiej, elementy architektoniczne oraz wyposażenie, w tym słynny srebrny ołtarz. Opracowanie autor oparł na literaturze polskiej i niemieckiej, w bibliografii nie odnotował natomiast źródeł historycznych. Celowo pominął też w druku dwa pierwsze rozdziały będące wprowadzeniem w problematykę badawczą, które zawierały informacje o kontekście historycznym, trendach artystycznych oraz dotyczyły dziejów katedry krakowskiej¹⁰⁴. Wątki te planował uwzględnić w polskiej edycji książki, którą wydał w 1937 r.¹⁰⁵ Ks. Depowski opublikował dwa teksty na łamach czasopisma „Przyszłość”, wydawanego w ropczyckim gimnazjum, którego

99. T. Krzyżowski, *Kulisy nominacji następcy ormiańskokatolickiego arcybiskupa Lwowa Józefa Teodorowicza*, „Lehahayer. Czasopismo Poświęcone Dziejom Ormian Polskich”, 2018, nr 5, s. 254.

100. Monstrancja przechowywana jest obecnie w klasztorze sióstr służebniczek dębickich w Ropczycach.

101. ASSD, b.sygn., Kronika Domu Zakonnego, s. 17.

102. Relacja pisemna naocznego świadka ks. Zygmunta Bochenka, Brzesko 7 VI 2019.

103. Niepełna bibliografia ogłoszonych drukiem prac ks. J. Depowskiego: zob. K. Piętka, *Depowski Józef*, s. 294. Podane tam pod numerem 5, 6, 8, 9 publikacje nie należą do ks. Depowskiego, lecz do innego autora o tym samym imieniu i nazwisku.

104. J. Depowski, *Die Sigismunduskapelle*, passim.

105. *Kaplica zygmuntońska (jagiellońska) i ołtarz srebrny w katedrze na Wawelu*, Kraków 1937.

był dyrektorem¹⁰⁶. W artykule *Z nowym rokiem*¹⁰⁷ podjął refleksję nad przemijaniem czasu, wyzwaniom, jakie niesie ze sobą życie i wiary w Opatrzność, natomiast w opracowaniu *Charakterystyczne znamiona literatury polskiej w epoce baroku* omówił podstawowe zagadnienia dotyczące literatury polskiej tego okresu¹⁰⁸. W 1934 r. ks. Depowski wydał drukiem trzy broszury o charakterze popularno-naukowym o objętości kilkudziesięciu stron. Dwie dotyczyły sztuki sakralnej¹⁰⁹, kolejna składała się z dwóch części: analizy filologicznej pieśni *Bogurodzica* oraz przemówień patriotyczno-religijnych adresowanych do młodzieży gimnazjalnej¹¹⁰.

Droga kapłańska ks. dr. Józefa Depowskiego była dość nietypowa w porównaniu z większością duchownych diecezjalnych. Nigdy nie był wikariuszem ani proboszczem, formalnie należał do lwowskiej archidiecezji ormiańskiej¹¹¹, lecz tylko przez trzy lata pełnił funkcję administratora tyśmienickiej parafii. Jako absolwent Wydziału Teologicznego i Filozoficznego Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim zdobył gruntowne wykształcenie humanistyczne. Znał biegle język niemiecki, francuski i łacinę. Był pedagogiem i wychowawcą młodzieży, uczył kilku przedmiotów w szkołach średnich, pełnił funkcję dyrektora gimnazjum, kapelana ochronki, był kierownikiem duchowym, duszpasterzem robotników, inicjatorem przedsięwzięć społecznych, autorem publikacji naukowych i popularnonaukowych. Cechowało go zamiłowanie do nauki, zwłaszcza sztuki oraz zaangażowanie w działalność oświatowo-wychowawczą. Czuł się odpowiedzialny za młodzież, której pragnął zapewnić godne warunki do rozwoju i przekazać wartości religijne i patriotyczne. Posiadał cechy organizatora, który potrafił zaangażować ludzi wokół szczytnego celu i nie zrażał się mimo bolesnych doświadczeń. Na każdym stanowisku spełniał powierzone mu obowiązki w sposób sumienny i odpowiedzialny. Miał wyznaczone zadania, które starał się realizować mimo problemów natury zdrowotnej utrudniających, a czasem uniemożliwiających jakąkolwiek aktywność.

106. G. Woźny, *Czasopiśmiennictwo Ropczyc w latach Drugiej Rzeczypospolitej*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2017, t. 20, z. 1, s. 15-16.

107. *Z Nowym Rokiem*, „Przyszłość. Ilustrowany miesięcznik poświęcony wychowaniu, nauce i sztuce” 1929, nr 3, s. 1-2

108. *Charakterystyczne znamiona literatury polskiej w epoce baroku*, „Przyszłość. Ilustrowany miesięcznik poświęcony wychowaniu, nauce i sztuce” 1928, z. 2, s. 13-15; toż, 1929, z. 4, s. 8-9; toż, 1929, z. 5-6, s. 10-11; toż, 1929, z. 7-8, s. 8-9.

109. *Malowidła (sceny) eucharystyczne na pomnikach rzymskich pierwszych trzech wieków*, Kraków 1934; *Katedra na Wawelu w świetle historii i pierwsze ślady renesansu w Krakowie*, Kraków 1934.

110. *Pieśń Bogurodzica święta narodowe w wolnej, zjednoczonej i niepodległej Polsce. (Przemówienia dla młodzieży)*, Kraków 1934.

111. Z niewyjaśnionych przyczyn roczniki 1927, 1928 i 1929 schematyzmu archidiecezjalnego nie wymieniają ks. Depowskiego. *Schematismus archidioecesis Leopoliensis ritus armeno-catholici pro Anno Domini 1914, 1918, 1920, 1924-1933, 1935-1936, 1939*, Leopoli 1914, 1918, 1920, 1924-1933, 1935-1936, 1939, passim.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archivio Apostolico Vaticano w Rzymie

zespół: Archivio della Nunziatura Apostolica in Varsavia, pos. 273, fasc. 1134, Leopoli Armeni varia (1929-1937)

Archiwum abp. Eugeniusza Baziaka w Krakowie

zespół: Akta Konsystorskie, 1937, sygn. 1006, Indeksy do Akt Konsystorskich, 1937, sygn. 103

Archiwum Archidiecezji Przemyskiej w Przemyślu

sygn. 2240, Liber ordinatorum ab Anatolio Nowak Ep[isco]po Irenopolitano ac Auxiliari Cracoviensi ab a[nno] D[omini] 1901 ad 1923

Archivio della Congregazione per le Chiese Orientali w Rzymie

sygn. 733/31, sac. Giuseppe Depowski

Archiwum Diecezjalne w Tarnowie

Akta Personalne, PD I/13 – teczka personalna ks. Józefa Depowskiego

Archiwum Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich w Warszawie

zespół 2: Parafia ormiańskokatolicka pw. św. Kajetana w Tyśmienicy

sygn. 20, dokumenty przewodu doktorskiego Józefa Depowskiego

sygn. 21, korespondencja abp. J. Teodorowicza do ks. J. Depowskiego

b.sygn., materiały dotyczące gruntów parafii ormiańskiej w Tyśmienicy

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

zespół: Archiwum rodzinne Rzewuskich

sygn. 17, korespondencja do Stefanii Rzewuskiej

Archiwum Parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Ropczycach

b.sygn., Liber natorum dzielnicy Średnie 1865-1888

Archiwum Prowincjalne Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Krakowie

sygn. 8310/I-13, Kronika Domu N[ajświętsze]go Serca P[ana] Jezusa, rok 1912-1913-1914

Archiwum Seminarium Duchownego w Tarnowie

b.sygn., Matricula studiosorum s[anctae] Theologiae in Instituto Theologico Diocesano Tarnoviensi ab a[nno] 1893/4

Archiwum Sióstr Służebniczek Dębickich w Ropczycach

b.sygn., Kronika Domu Zakonnego Sióstr Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej w Ropczycach – Górka, rps

Centralnyj Derżavnyj Istorycznyj Archiv Ukrainy u Lvovi

fond 475, opis 1, sprawa 733, Korespondencja z absolwentem Uniwersytetu [we Fryburgu Szwajcarskim] Depowskim J. na temat jego postępów w nauce; 1913

fond 475, opis 1, sprawa 839, Korespondencja z Namiestnictwem Galicyjskim i in[nymi] urzędami w sprawie przyznania duchownym pomocy materialnej; 1902-1913

Relacje

Relacja pisemna Christine Fracheboud z Archiwum Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim, Fryburg 2 X 2018

Relacja pisemna naocznego świadka ks. Zygmunta Bochenka, Brzesko 7 VI 2019

Źródła drukowane

[Apel ks. J. Depowskiego w sprawie pozyskania funduszy na rozbudowę domu sióstr służebniczek], Ropczyce 10 IX 1937, [druk ulotny]

Bronarski L., *Wspomnienia z pracy nad robotnikami polskimi w Szwajcarii*, w: J. Depowski, *Katedra na Wawelu w świetle historii i pierwsze ślady renesansu w Krakowie*, Kraków 1934, s. 25-31

Hilchen H., *Uniwersytet we Fryburgu Szwajcarskim*, Warszawa 1909

[*Odezwa w sprawie budowy bursy im. św. Stanisława Kostki w Ropczycach*] Ropczyce 1930, [druk ulotny]

I sprawozdanie Gimnazjum realnego i Seminarium nauczycielskiego w Zamościu za rok szkolny 1916/17, Zamość 1917

Schematismus archidioecesis Leopoliensis ritus armeno-catholici pro Anno Domini 1914, 1918, 1920, 1924-1933, 1935-1936, 1939, Leopoli 1914, 1918, 1920, 1924-1933, 1935-1936, 1939

Schematismus universi venerabilis cleri dioeceseos Tarnoviensis tam saecularis quam regularis Anno Domini 1880, Tarnoviae 1880

Spis maturzystów Państwowego Gimnazjum im. ks. Stanisława Konarskiego w Rzeszowie w latach 1860-1938, w: *Sprawozdanie Dyrekcji I. Państwowego Gimnazjum im. ks. Stanisława Konarskiego w Rzeszowie za rok szkolny 1937/38*, Rzeszów 1938, s. III-LXXII

Sprawozdanie drugie z opieki nad wychodźcami polskimi w Szwajcarii w r. 1911, Fryburg 1912

Sprawozdanie dyrekcji C. K. Gimnazjum V we Lwowie za rok szkolny 1913-1914, Lwów 1913-1914

Sprawozdanie dyrekcji Miejskiego Staroklasycznego Gimnazjum Koedukacyjnego i Miejskiego Seminarium Naucz[ycielskiego] Żeńskiego w Ropczycach za rok szkolny 1928/29-1929/30, Ropczyce 1929-1930

Sprawozdanie trzecie z opieki nad wychodźcami polskimi w Szwajcarii w r. 1912, Fryburg 1913

Statut Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, Warszawa 1920

Weyrich N., *Les thèses de doctorat à l'Université de Fribourg depuis sa fondation en 1889 jusqu'au 1er mars 1936*, Fribourg 1936

Opracowania

- Altermatt U., *Die Universität Freiburg und Polen*, „Schweizerische Zeitschrift für Religions- und Kulturgeschichte” 2004, Bd. 98, s. 147-157
- Bonusiak S., *Oświata i kultura*, w: *Ropczyce. Zarys dziejów*, red. W. Bonusiak, F. Kiryk, Rzeszów 1991, s. 347-367
- Chirowski D., *Dzieje miasta Tyśmienicy*, Lwów 1938
- Depowski J., *Charakterystyczne znamiona literatury polskiej w epoce baroku*, „Przyszłość. Ilustrowany miesięcznik poświęcony wychowaniu, nauce i sztuce” 1928, z. 2, s. 13-15; 1929, z. 4, s. 8-9; 1929, z. 5-6, s. 10-11; 1929, z. 7-8, s. 8-9
- Depowski J., *Die Sigismundskapelle (Jagellonische Kapelle) in Krakau*, Freiburg 1916, 1918²
- Depowski J., *Kaplica zyguntowska (jagiellońska) i ołtarz srebrny w katedrze na Wawelu*, Kraków 1937
- Depowski J., *Katedra na Wawelu w świetle historii i pierwsze ślady renesansu w Krakowie*, Kraków 1934
- Depowski J., *Malowidła (sceny) eucharystyczne na pomnikach rzymskich pierwszych trzech wieków*, Kraków 1934
- Depowski J., *Pieśń Bogurodzica święta narodowe w wolnej, zjednoczonej i niepodległej Polsce. (Przemówienia dla młodzieży)*, Kraków 1934
- Depowski J., *Z Nowym Rokiem*, „Przyszłość. Ilustrowany miesięcznik poświęcony wychowaniu, nauce i sztuce” 1929, nr 3, s. 1-2
- Hulewicz J., *Les études des Polonais dans les universités suisses 1864-1918*, w: *Pologne-Suisse: recueil d'études historiques*, Varsovie-Lwów 1938, s. 117-131
- Krzyżowski T., *Archidiecezja lwowska obrządku ormiańskokatolickiego w latach 1902-1938*, Kraków 2020
- Krzyżowski T., *Kulisy nominacji następcy ormiańskokatolickiego arcybiskupa Lwowa Józefa Teodorowicza*, „Lehahayer. Czasopismo Poświęcone Dziejom Ormian Polskich” 2018, nr 5, s. 249-263
- Księga Pamiątkowa na Jubileusz 90 lat Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Ropczycach 1923-2013*, red. W. Tabasz, E. Wojdon, Ropczyce 2013
- Piętka K., *Depowski Józef*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 5, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 294
- Ropczyce*, w: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 9, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1888, s. 741-743
- Skrzypek A., „*Prawie stuletnie*”. *Służebniczki Dębickie w diecezji rzeszowskiej (1992-2017)*, „Resovia Sacra” 2017, nr 24, s. 415-440

- Skrzypek A., *Służebniczki Dębickie w diecezji tarnowskiej w latach 1891-1989*, Dębica 2016
- Szyska B., *Gimnazjum i Liceum im. Jana Zamoyskiego w Zamościu 1916-2016*, Zamość 2016
- Wołczański J., *Opieka duszpasterska nad polskimi robotnikami w Szwajcarii 1914-1939*, w: *Ośrodki duszpasterstwa polskiego w Szwajcarii*, red. J. Wołczański, Lublin 2000, s. 73-90
- Woźny G., *Czasopiśmiennictwo Ropczyc w latach Drugiej Rzeczypospolitej*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2017, t. 20, z. 1, s. 5-41
- Zaborniak S., *Kultura fizyczna w Ropczycach (1894-2011)*, w: *Dzieje Ropczyc u schyłku PRL i w III Rzeczypospolitej*, red. W. Bonusiak, Ropczyce 2012, s. 537-604
- Zaleski T., *Słownik biograficzny duchownych ormiańskokatolickich oraz duchownych rzymskokatolickich pochodzenia ormiańskiego w Polsce w latach 1750-2000*, Kraków 2001

Streszczenie

Józef Depowski urodził się 29 listopada 1879 r. w Ropczycach w rodzinie rolników. W 1899 r. ukończył gimnazjum klasyczne w Rzeszowie i rozpoczął studia filozoficzno-teologiczne i formację duchową w Seminarium Duchownym w Tarnowie, którą przerwał z powodu problemów zdrowotnych. W latach 1907-1916 studiował na Wydziale Teologicznym i Filozoficznym Uniwersytetu we Fryburgu Szwajcarskim, gdzie w 1912 r. obronił rozprawę doktorską z zakresu historii sztuki. W 1912 r. został inkardynowany do archidiecezji ormiańskiej we Lwowie, a w 1913 r. przyjął święcenia kapłańskie. Po powrocie do Galicji podjął pracę nauczyciela i katechety w gimnazjach w Zamościu (1916-1917) i Ropczycach (1923-1930). Był pedagogiem i wychowawcą młodzieży, uczył kilku przedmiotów w szkołach średnich, pełnił funkcję dyrektora gimnazjum, kapelana ochronki, był kierownikiem duchowym, duszpasterzem robotników, inicjatorem przedsięwzięć społecznych, autorem publikacji naukowych. W latach 1936-1939 był administratorem parafii ormiańskiej w Tyśmienicy. Zmarł 8 listopada 1939 r. w Ropczycach i tam został pochowany.

Słowa kluczowe: ks. Józef Depowski, Ormianie polscy, Ropczyce, Fryburg Szwajcarski, wychowanie młodzieży

REVEREND DR. JÓZEF DEPOWSKI (1879-1939) – A PRIEST OF THE ARMENIAN CATHOLIC ARCHDIOCESE OF LVIV, A TEACHER, EDUCATOR AND A SOCIAL ACTIVIST

Summary

Józef Depowski was born on 29 November 1879 in Ropczyce in a family of farmers, in 1899 he graduated the classical gymnasium in Rzeszów and began studies of philosophy, theology and spiritual formation in the Theological Seminary in Tarnów, which he was obliged to abandon due to health problems. From 1907-1916 he studied in the Faculty of Theology and Philosophy of the Swiss University of Fribourg, where in 1912 he defended his doctoral thesis on the subject of the history of art. In 1912 he became incardinated to the Armenian Catholic Archdiocese of Lviv and in 1913 he took holy orders. After his return to Galicia he undertook the job of a teacher and a catechizer in the gymnasiums in Zamość (1916-1917) and in Ropczyce (1923-1930). He was a teacher and an educator of the youth, he taught several subjects in secondary schools, he served as the headmaster of a gymnasium, the chaplain of a nursery, he was a spiritual leader, the pastoral minister of workers, the initiator of social undertakings, the author of scientific publications. From 1936-1939 he was the administrator the Armenian parish in Tyśmienica. He passed away on 8 November 1939 in Ropczyce, where he was also buried.

Key words: Rev. Dr. Józef Depowski, Polish Armenians, Ropczyce, Swiss Fribourg, education of youth

Ks. dr Józef Depowski 1879-1939
(Archiwum Służebniczek Dębickich
w Ropczycach).

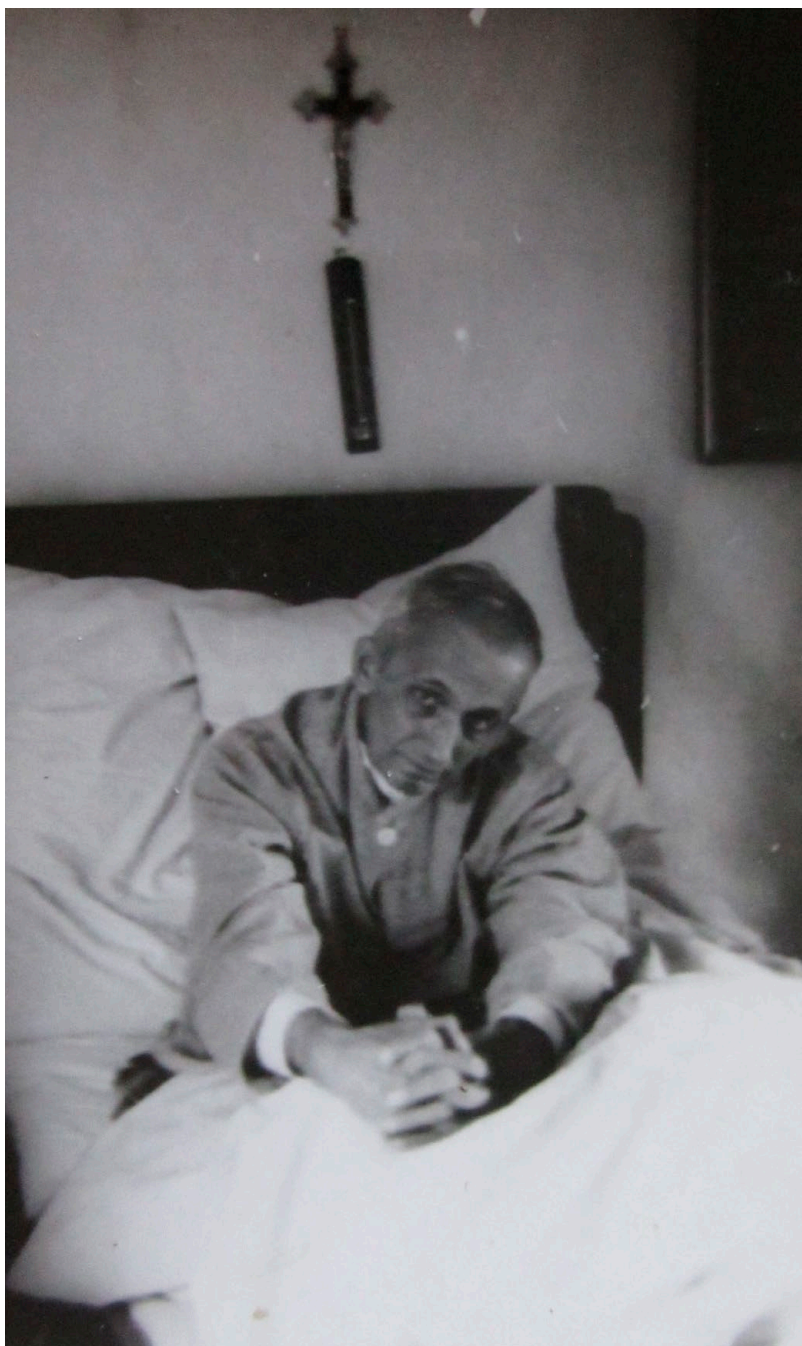
Grono Pedagogiczne Publicznego Gimnazjum Realnego Męskiego
w Zamościu w 1916 r. Siedzą od lewej: 1. Bronisław Englert,
3. ks. dr Stefan Jerin, 4. Kazimierz Lewicki – dyrektor, 5. ks. dr Józef
Depowski, 6. Edward Kopciński. Od lewej stoją: 4. Stefan Miler
(Archiwum Państwowe w Zamościu, sygn. nr 1170, poz. 30/3).

Grono Pedagogiczne Staroklasycznego Gimnazjum Koedukacyjnego w Ropczycach, lata 20 XX w.
Pierwszy od lewej siedzi ks. dr Józef Depowski (Szkolna Izba Regionalna, Zespół Szkół nr 2 w Ropczycach).

Grono Pedagogiczne i uczniowie Staroklasycznego Gimnazjum Koedukacyjnego w Ropczycach w roku szkolnym
1928/1929. Drugi od lewej siedzi dyrektor ks. dr Józef Depowski (Zbiory Anny Wenc w Ropczycach).

Ks. Józef Depowski w trakcie choroby, Ropczyce ok. 1931 r. (Archiwum Generalne Służebniczek Dębickich w Dębicy).

Ks. dyrektor Józef Depowski (za biurkiem) w szkolnym gabinecie, Ropczyce 1928 r. (Sprawozdanie dyrekcji Miejskiego Staroklasycznego Gimnazjum Koedukacyjnego i Miejskiego Seminarium Naucz[ycielskiego] Żeńskiego w Ropczycach za rok szkolny 1928/29, Ropczyce 1929, s. 32).

Dom ks. Józefa Depowskiego na tzw. Górze w Ropczycach, fot. po 1945 r. (Archiwum Generalne Służebniczek Dębickich w Dębicy).

Kościół ormiański pw. św. Kajetana w Tyśmienicy na Pokuciu, lata 30. XX w. (Zbiory Autora w Krakowie).

Grobowiec ks. Józefa Depowskiego na cmentarzu w Ropczycach (podana błędna data urodzenia),
fot. Tomasz Krzyżowski 2018 r.